

Hem typerend in zijn inleiding in de in 1946 door de uitgeverij Republiek der Letteren uitgegeven en door Theun de Vries opgetekende levensbeschrijving van Henk Henriët - *Het Werk van Henriët* - opent Prof. Dr. J.Q. van Regtener Altena dit voorwoord als volgt: 'Henk Henriët is een kunstenaar geweest wiens kortstondige verschijning te Amsterdam onuitwisbare indrukken heeft achtergelaten.' Waar hij ook kwam, iedereen die hem ontmoette, was onder de indruk van zijn persoonlijkheid. Daaruit kwam niet alleen zijn kunstenaarsschap voort, maar alles waarmee hij zin gaf aan de invulling van zijn passie en leven. Helaas heeft zijn dood een verdere ontwikkeling van zijn talent en uitbouw van zijn oeuvre verhinderd. Wat hij daarvan achterliet, laat zien hoe de samenhang en de kern van zijn werk werd gevormd door zijn mensbeeld. Omdat de natuur hem de zin van het leven liet zien, tastte de kunstenaar in hem dat in het scheppingsproces tot het diepst af. Met zijn ongecompliceerde openheid verfoeide Henriët iedere onwaarheid en alle onzuiverheden. Henriët was niet te binden aan één plaats, één bestemming en één doel. Die eigenheid tekent zich ook af in zijn verzet tegen het fascisme. Waar hij kon, trad hij – vaak op zichzelf en als eenling opererend – daartegen in verweer.

Henk Henriët

De Pieter Aertsstraat 104, Amsterdam, Oud-Zuid, 12 juli 1903. De geboortedag van Henk Henriët. Zijn ouders waren Alida Susanne Dalman en de sigarenmaker Barthelomeus Henriët. Was de armoe al niet genoeg, zijn vader leed ook nog eens aan TBC, een ziekte die hem sloopte. Het lijden van zijn vader maakte indertijd diepe indruk op de jonge Henk. Niettegenstaande deze en andere ervaringen verbitterde Henriët niet en bleef hij een mens met een geheel eigen humor, met een aangeboren idealisme en vrije opvattingen.

Henk, de middelste van drie kinderen, was een intelligente jongen. Het hoofd van de lagere school adviseerde hem naar de HBS te gaan. Omdat Henriët aanvankelijk journalist wilde worden, kreeg zijn vader voor hem een beurs toegekend. Ongedurig als hij was, onderbrak Henk na anderhalf jaar zijn opleiding en restte hem niets anders dan een baan te zoeken. Die vond hij bij boekhandel *De Ontwikkeling* (de latere Arbeiderspers) in de hoofdstedelijke Paleisstraat. Directeur Chris van Doorn herkende in de opgroeiende puber diens talent en liet hem ter ontwikkeling daarvan etalages ontwerpen. De literatuur gaf Henriët een goede basis voor een brede algemene ontwikkeling. Vooral de Oosterse filosofie had zijn belangstelling. Met deze interesse gaf hij later in zijn leven vorm aan de discussies met zijn vrienden en collega-kunstenaars. Door zijn grote belezenheid wist hij maar al te vaak met een filosofisch citaat de scherpe kantjes van een gesprek af te slijpen.

Chris van Doorn

Chris van Doorn was een vriend en mentor die Henriët stimuleerde door tekeningen van hem te kopen. Het was ook Van Doorn die Henriët ertoe bracht een opleiding voor tekenleraar aan de Normalschool, de oude benaming voor de initiële lerarenopleiding, te gaan volgen. Van kunst alleen zou hij niet kunnen leven. Maar zijn typerende eigenheid liet zich niet in reguliere banen leiden. Het saaie schoolbestaan stond haaks op wat in hem leefde. Nadat Henriët ook deze opleiding voor gezien hield, kwam hij van lieverlede terecht in het milieu van revolutionaire socialisten. Intussen ontwikkelden zich zijn kunstzinnige talenten. Hoewel zijn realistische tekeningen een thematische verwantschap vertonen met die van Käthe Kollwitz - met haar werk getuigde zij eveneens van betrokkenheid met de sociale noden van haar tijd - was het er geen imitatie van. Zowel in zijn tekenstijl, als in zijn politieke stellingname duldde Henriët geen imitatie. Met Gerard Sluyter kwam Henriët rond 1920 als vanzelf terecht in een groep kunstenaars met wie hij indertijd in hun hoek van de samenleving werk en leven deelde. Henriët ging voorbij aan het doorsnee burgermansbestaan, een levenshouding waardoor mensen als hij – naar zijn wezen ten onrechte - maar al te vaak als anarchistisch en rebels werden bestempeld.

Gerard Sluyter

Al in zijn jeugd jaren leerde Henriët zijn toekomstige zwager Gerard Sluyter kennen. Gerard werd op 16 september 1901 geboren in de Bestevaerstraat 156, in Amsterdam-West. Enkele jaren later verhuisden zowel de familie Sluyter, als Henriët naar de Looiersstraat, hartje Jordaan. In een tijd die werd gekenmerkt door armoede en sociale onrust, met name in volkswijken als de Jordaan, groeiden de twee vrienden daar verder met elkaar op. Samen trokken zij in de twintiger jaren tekenend en schilderend door het land, waarbij het tweetal ter plekke opdrachten uitvoerde om zo aan de kost te komen. Hoewel Henriët zijn vriend bewonderde om diens talent en deze aan de wieg stond van zijn eigen artistieke ontwikkeling, zou die

invloed niet levenslang voortduren. Daarvoor had de veel levendiger en realistischer Henriët een te eigen karakter.

De Academie voor Beeldende Kunsten

In 1921 deed Henriët toelatingsexamen voor de Academie voor Beeldende Kunsten in Amsterdam. Hij werd afgewezen. Hoewel hij het volgende jaar, samen met Gerard Sluyter, wel voor de toets slaagde, is het de vraag in hoeverre de opleiding werkelijk bijdroeg aan zijn artistieke ontwikkeling. Henriët, die zich door niets liet binden, liet zich vooral leiden door zijn onafhankelijke geest en spontaniteit. Vrije verantwoordelijkheid stond bij Henriët hoog in het vaandel. Stuk voor stuk eigenheden, die hem er volgens zijn vriend Jan Havermans van weerhielden om carrière te willen maken. Het was zijn drang naar ongebondenheid en een vrij en onconventioneel bestaan die het meeste in zijn leven zou gaan bepalen. Wat zijn artistieke ontwikkeling betreft, lag het hoogtepunt van zijn kleine oeuvre in de jaren twintig. Dat zie je in zijn tekeningen, maar vooral in het kleine aantal schilderijen dat hij schilderde. Henriët zocht voortdurend naar een eigen stijl, ver van de ontwikkelingen die collega's indertijd doormaakten. Eind jaren twintig zou hij zich vooral in het Gein laten inspireren tot het vervaardigen van juweeltjes van schilderkunst.

Militaire dienst

Voor Henriët brak een moeilijke tijd aan toen hij op 5 november 1923 als gewoon dienstplichtige bij het 7^e Regiment Infanterie (2^e Bataljon, 3^e Compagnie) werd ingelijfd. Hoewel het straffe regime zijn spontaniteit en humor onderdrukte en hij maanden achtereen geen tekening maakte, deed de dienst geen schade aan zijn wezen. Wel gelouterd, maar niet verbitterd rondde hij deze periode op 15 april 1924 af. Hoewel zijn dienstervaringen hem sterkten in zijn gevoel voor onrecht en onderdrukking, behield hij zijn naïviteit. Dat bleek toen hij op een dag voor enkele guldens een tekening verkocht, en daarmee zo blij was, dat hij al zijn vrienden op een slaar trakteerde.

Ondanks dat er misbruik van hem werd gemaakt, bleven vrienden als mevrouw Von Saher, wier zoontje Herbert door Henriët werd geportretteerd, mevrouw Wallbrink, mevrouw B. Kist, mevrouw Cohen, tandarts Van Stalen en lijstenfabrikant en kunsthandelaar Kees Heijdenrijk hem ingeval van ernstige nood helpen. Henriët was nu eenmaal wie hij was: gemoedelijk in de omgang, met een heel eigen humor en levensblijheid, belezen, begenadigd met een diep inzicht, een beminnelijk en charmant mens voor wie de meesten niet anders dan sympathie voelden.

Tonia Sluyter

In 1922 leerde Henriët Tonia kennen, de zus van Gerard Sluyter. Tonia, die op elfjarige leeftijd in een wasserij was gaan werken, was toen nog getrouwd met de rijksduitser Kurt Ackermann. Ackermann, met wie Tonia in 1921 huwde, was in 1917 vanuit Düsseldorf naar ons land gevlucht en stond vanaf dan ingeschreven in het Amsterdamse bevolkingsregister. Nadat ze van hem op 6 februari 1922 haar eerste kind baarde, een dochter die Gerarda werd genoemd, vertrok Kurt in 1923 naar Amerika. Tonia zou snel volgen. Zo ver kwam het echter nooit, daar zij (toen nog Tonia Ackermann-Sluyter) vlak daarna Henriët leerde kennen en per 22 februari 1923 met hem ging samenwonen. Op 5 juni 1926 schonk Tonia het leven aan Hendrikje. Na haar bracht Tonia op 3 december 1927 Suzanne ter wereld, op 15 januari 1930 Wouter, op 11 mei 1933 Bastiaan en op 28 december 1934 werd Helena geboren. Omdat Ackermann aanvankelijk weigerde in te stemmen met de echtscheiding, kregen de kinderen van de toen nog niet gescheiden Tonia Ackermann-Sluyter, Hendrikje, Wouter en Suze automatisch de familienaam Ackermann. Bastiaan en Helena werden na de scheiding (1930) geboren en verkregen de naam Henriët.

Nadat Ackermann in 1923 naar Amerika vertrok, werd hij op 8 september 1926 uit het bevolkingsregister geschreven. Zijn laatste adres was Kinkerstraat 70^{III}. In een brief vanuit Detroit, Michigan, ingesloten in een enveloppe gericht aan zijn schoonmoeder mevrouw G. Sluyter, d.d. 30 april 1928, liet hij zijn schoonouders en schoonzus (zus van Tonia) Marietje, wonende aan de Amsterdamse Kinkerstraat 70^{III} weten, dat hij niet in staat is geld naar zijn dochter Gerarda te zenden. Ackermann laat aan Gerarda weten dat hij veel van haar houdt en dat hij - wanneer hij de scheidingspapieren in handen heeft - een cheque van 250 gulden zal opsturen. Tenslotte laat Ackermann weten dat ingeval hij zou sterven, hij heeft gezorgd voor haar toekomst. In dat geval krijgt zij van zijn verzekering twintigduizend gulden uitgekeerd, die als de scheiding niet uitgesproken was geweest, gedeeld zou moeten worden tussen Tonia en de andere kinderen, die van de biologische vader Henriët.

Eerder dat jaar, in maart 1934, was uit een andere vrouw ook een kind van Henriët geboren. Ten gevolge van een crisis in het huwelijk van zijn vriend Gerard en diens vrouw Dien verbleef Gerard een tijd in het buitenland. Tijdens zijn afwezigheid kreeg Henriët, die al een hechte vriendschap met het echtpaar Gerard en Dien onderhield, in een sfeer van troosten een intieme relatie met Dien. Uit de kortstondige verhouding werd op 9 maart 1934 Henriëtte geboren. Gerard was van alles op de hoogte. De beide vrienden regelden de gevolgen op een aimabele manier: Henriëtte werd gewoon als Gerards dochter door hem geëcht en kreeg zodoende zijn achternaam, Sluyter. Haar voornaam kreeg ze uit piëteit met Henk Henriët. Hij was, tot ze later over de werkelijkheid werd ingelicht, voor haar 'Ome Henk'. Zo werd de kwestie soepel opgelost en niemand die er verder over sprak. Vanaf 25 september 1935 woonde de familie in de Spaarndammerbuurt op het Zaandammerplein nr. 56 II. De woonsituatie op dat adres was onvoorstelbaar. Zestien gezinnen woonden daar in één trappenhuis in onwaarschijnlijk kleine kamertjes. Er heerste schurft. Tonia ervoer die periode als één grote verschrikking. Ze kon haast niet aanzien hoe ellendig de kinderen eraan toe waren. De financiële situatie van Henriët was dermate slecht dat hij vanaf 1934 bij perioden steun ontving van de Gemeentelijke Dienst voor Sociale Zaken te Amsterdam.

De vooroorlogse hulp aan anti-fascisten

In de jaren dertig werd Henriët, zoals veel kunstenaars, communist: de jonge Sowjet-Unie gold in de crisisjaren als een lichtend voorbeeld. Hoewel Henriët dat zo beleefde en hij de ideeën van de CPN ten aanzien van saamhorigheid en bescherming van de maatschappelijk zwakkeren deelde, en in dié zin vooral een idealist was, werd hij nooit lid van de communistische partij.

Toen de eerste gevolgen van Hitlers machtsovername zichtbaar werden, organiseerde de Internationale Rode Hulp een solidariteitscampagne voor de slachtoffers van het nazi-regime. De eerste stappen van antifascisme in Nederland werden gezet door een onderdeel van deze organisatie: de Nederlandse Rode Hulp. Nadat Hitler in 1933 werkelijk de macht greep, vluchtten veel Duitse antifascisten naar Nederland en zorgde de Nederlandse Rode Hulp met schaarse middelen voor geld, onderdak en voedsel. Het opvangwerk werd vooral verricht in de semi-illegaliteit. Nadat in 1936 de Spaanse burgeroorlog uitbrak, waarbij Spaanse anarchisten en communisten vochten tegen de oprukkende fascistische legers van generaal Franco, was Henriët als politiek activist nauw betrokken bij de hulp aan het comité "Hulp aan Spanje".

Om het verzet vanuit Nederland tegen het oprukkende fascisme in Spanje meer gestalte te geven, werd begin 1937 besloten tot de oprichting van comité Hulp aan Spanje. Sinds de oprichting is het één van de succesvolste samenwerkingsverbanden geweest tussen antifascisten uit alle geledingen van de maatschappij. Het comité bestond uit leden van Kerk en Vrede, CPN, Wereld Vrouwen Comité tegen Oorlog en Fascisme, Katholieke Democratische Arbeiders, Comité van Waakzaamheid, Algemene Nederlandse Diamantbewerkers Bond en individuele leden van de SDAP en de NVV.

Daarbij sloot Henriët zich midden jaren dertig ook aan bij de Bond van Kunstenaars ter Verdediging van de Culturele Rechten (BKVK), een bundeling van kunstenaars die protesteerden tegen het opkomende fascisme in Duitsland. Van deze bond, die aanvankelijk door particulieren werd gefinancierd en nadien hoofdzakelijk over de schijf van het Nationaal Steun Fonds (N.S.F.), was de heer Jac. Bot voorzitter. Hij legde als lid van het Hoofdbestuur der Stichting 1940-'45 en secretaris van de Centrale Kunstenaars-Commissie voor bijzondere financiële belangen (C.K.C.) een positieve verklaring af over het verzetswerk van Henriët. Henriët zette zich vanaf 1942 in opdracht en onder controle van de Centrale Kunstenaars-Commissie zeer plichtsgetrouw in voor de belangen van deze organisatie. Hij ontving hiervoor van het C.K.C. ondersteuning, welke zijn gezin ten goede kwam. Ook ontving Henriët financiële steun van het kunstenaarssteunfonds.

Nadat Mr. Van Royen, de organisator der kunstenaars, de voorzitter van het kunstenaarssteunfonds, in het begin van 1942, wegens een rekest aan Seyss Inquart naar aanleiding van de oprichting der Kultuurkamer, naar het kamp te Amersfoort was afgevoerd (waaruit hij niet meer terug zou keren), werd zijn illegale werk voortgezet, of liever hervat - want het steunfonds was door de Duitsers opgeheven, - door Willem J.H.B. Sandberg, sinds 1938 conservator van het Stedelijk Museum. Sandberg vond Willem Arondéus en Gerrit van der Veen bereid om de gelden ter hand te stellen aan de in nood verkerende, niet bij de Kultuurkamer aangesloten, kunstenaars en intellectuelen. Bovendien werden, sedert de zomer van 1942, valse persoonsbewijzen aan de in de illegaliteit levende kunstenaars, in het bijzonder aan Joodse kunstenaars en intellectuelen, verstrekt en later, toen de studenten-razzia's begonnen, ook aan de studenten. Joden

konden zich hiermede als Ariërs voordoen.

De vriendschap tussen de Henriëts en de Sluyters

Nadat Gerard Sluyter, zijn vrouw Dien en hun kinderen vanwege huurschuld uit hun huis op het Bossumburgerplein op straat waren gezet, konden zij op 30 maart 1938 op het Oosteinde in Amsterdam een mooie grote woning huren. De goedkope huurwoningen aan de 'Galerij' zouden binnen twee jaar worden gesloopt. De oorlog voorkwam dat, waardoor de familie er tot 1961 bleef wonen. Uiteindelijk zou het wooncomplex plaatsmaken voor de Nederlandsche Bank. Omstreeks dezelfde tijd kreeg de familie Henriët een huis in de Alexanderstraat 2 hs, vlak bij Artis, waarvoor lijstenmaker en vriend Kees Heijdenrijk de huur betaalde.

In het drie verdiepingen grote woonhuis-atelier van Gerard op het Oosteinde werden vaak feesten georganiseerd. Daarvoor maakten allerlei kunstenaars als Gerrit van 't Net, Ger Gerrits, Jan Peters, Jeroen Voskuyl, Henk Henriët en Gerard zelf op papier gigantische schilderijen die tegen de muren werden bevestigd. Wanneer er een feest was, keken en luisterden de kinderen, die op zolder sliepen, vanaf de trap naar het feestgewoel. Daaraan namen ook verschillende uit hun land gevluchte Duitse kunstenaars deel. Henk, Tonia en de kinderen kwamen vaak bij hun vrienden op bezoek. Bij Gerard en Dien hadden ze heerlijk de ruimte om te spelen. Meubilair was er nauwelijks. Henk, die heel handig was, maakte mooie houten stoelen, een beetje in de stijl van Rietveld. Simpel en functioneel. Ondanks de dreiging van de oorlog was het een vrolijke tijd. Ook Nel, de tien jaar jongere en per 27 juni 1938 van de heer E.H. Rodijk gescheiden zus van Dien, kwam vaak langs. De ongedwongen en artistieke sfeer trok Nel, die een aan zijn vader toegewezen zoon (Hennie, 21-09-1931) had van Rodijk, bijzonder aan.

Henk was zoals iedereen hem kende: emotioneel en licht ontvlambaar. Toen hij Nel, die op een zolderkamer van het pand Amstel 188 woonde, in 1937 bij Gerard thuis ontmoette, stond hij, zoals hem wel vaker overkwam, meteen in vuur en vlam. Zo was hij nu eenmaal. Iedereen wist dat, ook Tonia. Laconiek als zij was, maakte zij zich echter niet zo druk om zijn escapades. Waarom zou ze ook. Zij wist dat Henriët vrij en ongebonden wilde zijn, niet anders kon, en dat je een man als hij niet aan je moest willen binden. Deed je dat wel, dan gebeurde juist het tegenovergestelde en verloor je hem. Tonia wist als geen ander hoe zij en Henriët op elkaar waren ingesteld. Niemand kende de echtelieden zoals juist zij dat deden. Intussen ging het zoals het kwam. Henriët en Nel werden hevig verliefd. Beiden zochten elkaars gezelschap op de zolderkamer van het pand Amstel 188 waar Nel woonde en waarvan de hoofdbewoner de heer Michiel Gobets was.

Op woensdag 14 september 1938 schreef Henriët vanuit Putten in een brief (geadresseerd p/a M. Gobets, Amstellaan 84 III, Amsterdam) aan Nel: '[...] dat het in ons geval niet zo makkelijk is om zomaar wat dagen met elkaar door te brengen. [...] Ik ben nu druk aan het werk en heb veel af te lopen; bovendien, wil ik niet al te veel bij mijn werk weglopen, en ben nu weer begonnen met het maken van enkele nieuwe litho's, waarvan ik hoop, dat zij goed zullen slagen. Misschien kan ik je er al iets van laten zien, wanneer ik de volgende week in Amsterdam kom, al zou ik je dichterbij willen hebben om je hier niet alleen dit werk te laten zien, maar ook, om aan het werk te beginnen dat ik naar jou zou willen maken en dat steeds voor me zweeft; waarvan ik hoop, dat ik er eens spoedig een begin mee kan maken. [...] Innig omhelsd van je Henk.

Houd het postpapier maar, ik vind het fijn dat je erop schrijft.

In het voorjaar van 1939 raakte Nel, die na de kennismaking met Henriët op diverse adressen woonde, zwanger van de flamboyante kunstenaar.

Hoewel bij controle door het Bureau Sociale Zaken, Amsterdam, op de verschillende adressen van Nel steeds bleek dat de verhouding tussen haar en Henriët bestond en Henriët - behalve bij Tonia - bij tijden ook bij Nel inwoonde, kwam het echter nooit tot een huwelijk met Henriët. Trouwen deed Henriët alleen met Tonia, een wettelijk gezien nimmer ontbonden relatie, die nooit duurzaam verbroken of onderbroken is geweest.

Hoewel voor mensen als Tonia en Henriët het huwelijk geen enkele emotionele waarde had en de werkelijke reden niet te achterhalen is, besloten zij, toen Nel zeven maanden zwanger was, tegen al hun principes in, op 15 november 1939 met elkaar te trouwen. Niettegenstaande deze verbintenis bleef Henriët echter met Nel wel een intieme relatie onderhouden.

In een brief d.d. 22-6-1939 schrijft Henriët aan Nel de Boer: 'Dag Lieveling, alles goed, ondanks de warmte? [...] Met de portretkunst ben ik nog klaar. Ik heb een portret van de Nijmeegse dame gemaakt. Ik vond zelf dat ik goed op dreef was en een goed portret had gemaakt. Haar man vond het afschuwelijk. Met het jochie van Korthals Altes ben ik heel goed geslaagd, in één middag (vanmiddag) heb ik het zo goed als klaar gekregen. [...] Ik ben ook een bril rijker. Ik lijd vreselijk aan mijn ogen, ze zijn duidelijk vermoeid door het vele uren bij het tekenen. De oogarts in Nijmegen raadde mij aan een bril voor het tekenen te nemen, daar hij een afwijking constateerde, die ik volgens hem allang moet hebben. Je ziet, nog weer een ouderdomsgebrek. Omhelsd van Henk. Donderdag, 22 juni 1939. Arnhem.

De aard van hun verhouding is ook duidelijk afleesbaar in de op zaterdagmiddag 22 juli 1939 door Henriët een na laatste (!) aan Nel geschreven brief. Op de enveloppe waarin de (met een stempel spoedbestelling-expres)brief gepost/bezorgd is, staat het poststempel van zaterdag 22 juli 1939 (afz. p/a van Zweden, Van Lawick van Pabstraat 31 te Arnhem) te lezen. De brief aan Nel de Boer is gericht p/a M. Gobets, Amstel 188 Amsterdam. Inhoudelijk blijkt dat het Henriët ook in deze periode niet mee zat.

'Dag lievelingetje... [...] er komt nog bij, dat ik moet zien nog wat geld naar Putten te krijgen en ook nog, dat er weer een nieuwe opdrachtje is. Had dat niet op komen dagen, dan was ik geloof ik in staat geweest met de rommel naar Amsterdam te komen en had er daar verder aan geprutst, maar het zou wel een beetje kinderachtig geweest zijn. En verder: [...] Vind je het vervelend om aldoor alleen te zijn? Waren we maar wat minder gesjochten en was alles maar een beetje anders, dan kon je hier komen. Schrijf mij vanavond nog, hoe het met je is, dan heb ik je brief maandagmorgen. Ik hoop dinsdagmiddag of avond terug te zijn. Ik verlang trouwens ook erg naar het atelier. Ik heb hoofdpijn van alle tegenslagen. Ook het masker is nog niet klaar. Ik stuur je hier nog wat, want ik ben bang, dat je teveel in de achterstand komt. Veel omhelzingen van je Henk.'

Nog toegevoegd staat er te lezen: 'Lieve meid, mijn brief is een beetje onsamenhangend geloof ik, maar dat komt omdat ik zenuwachtig ben van besluiteloosheid. Ik wou graag naar jou toe, maar dan laat ik mijn werk liggen. Bovendien moet ik zien, dat ik Tonia 50 gulden breng. Ik loop al een uur lang rond, wat ik nu doen zal. Ik heb nu maar besloten aan het werk te blijven, want ik durf de uitgave van ± 5 gulden aan reisgeld ook niet aan. Je Henk.'

Ook in zijn laatste brief aan haar, meer brieven van Henriët aan Nel de Boer zijn niet teruggevonden, (d.d. 22-8-1940 en geadresseerd aan N. de Boer p/a. A. Beuven, Jacob Catsstraat 25 te Hilversum) schrijft Henriët van zijn genegenheid en dat hij spoedig hoopt langs te komen. [...] Wat zou het fijn zijn eens een dagje bij je te zijn. Ik ben akelig van het verven en als je er zo midden in zit, zie je er geen eind aan. Schrijf mij nog hoe je hier gevaren bent en hoe het met Marius is. Ik wilde in ieder geval even een morgen of middag komen aan wippen, de volgende week (maandag of dinsdag). Nu lievelingetje, ik moet even gaan eten. Het spijt me erg dat ik je niet even kan omhelsen, maar ik verheug mij er op je over een paar dagen te zien. Je Henk, een zoen voor onze jongen.

Uit hun buitenhuwelijkse samenleving werden twee kinderen geboren - Marius (9 februari 1940) en Adrienne (17 januari 1942) - die naar de verklaring van de van 1941 tot aan 1945 in functie zijnde Amsterdamse burgemeester Edward Voûte (1887-1950) op kosten van Henk Henriët werden opgevoed. Wat kosten en zijn financiën betreft, moet worden opgemerkt dat Henriët behalve uit al dan niet openbare fondsen, ook financieel geholpen werd en voor een groot deel onderhouden door zijn vriend Kees Heijdenrijk. Daarvan gaf Henriët dan bijdrages aan zowel Tonia, als Nel.

Het Gein

Zijn relatie en later zijn huwelijk met Tonia en daarbij de verantwoordelijkheid voor hun kinderen, weerhield Henriët er niet van de drang naar vrijheid op te geven. Bij voorkeur trok hij met zijn vriend Gerard naar Parijs en ook wel naar Honfleur aan de Normandische kust. Tonia knoopte dan indien nodig met behulp van vrienden de eindjes aan elkaar. Hoewel beide vrienden een gelijke moraal hanteerden, waren ze verschillende persoonlijkheden. Henriët was ontwapenend, open, charmant, een vrouwenman, communicatief en trok als vanzelf ieders aandacht naar zich toe. Gerard, smal gezicht, lange haren, type Chopin, was introvert, stil, ietwat mysterieus en meer een dromer.

Henriët was veel op pad. Er moest aldoor bezuinigd worden. Soms dreef de nood Henriët ertoe steeds weer om geld te schooien of zijn werk voor een habbekrats te verkopen. Ondanks dat zijn bestaansniveau geregeld ver beneden dat van de slechtst betaalde arbeider lag, was het bij de Henriëts altijd open huis, zowel voor kunstenaars, als vluchtelingen. Het was een ongekend levendige, vrije en originele familie, die leefde op si-naasappelkistjes, maar waar iedereen altijd welkom was.

Net als Henriët, hield Tonia evenmin van een voorspelbaar, saai en burgerlijk bestaan. Ondanks de armoede heerste er in het gezin een vrolijke sfeer. Op een accordeon werd muziek gemaakt en de kinderen deden aan acrobatiek. Gastvrijheid stond hoog in het vaandel. Henriët had vrienden van diverse pluimage. Collega's, intellectuelen, communisten en een heel eigen groep waren zijn visvrienden. Zijn hele leven vond hij al hengelen de rust om uren op het water te vertoeven. Het leidde hem af van spanningen en emoties. Tonia was goedgebekt, had een opgeruimd karakter, was vrolijk, recht door zee en dwong ieders respect af. Iedereen ging op een waardige en respectvolle wijze met elkaar om en hoewel afwijkend van de toen geldende burgerlijke regels, waren die van het gezin Henriët duidelijk afgebakend. Wanneer je daar buiten trad, had je een probleem.

Door het geregelde geldgebrek wisselde Henriët vaak van adres. Eind jaren twintig regelde zijn vriend, de beeldhouwer Jan Havermans, na de Hollandse Rading en Betondorp (in Amsterdam-Oost) voor het gezin onderdak in een boerderij aan de rivier, waar ook hij in woonde. Aan het Gein in de buurt van Abcoude. De tijd dat Henriët aan het Gein woonde - aan 't Gein B. 134, Weesperkarspel, gemeente Weesp - was een van de vruchtbaarste in zijn leven. In deze periode van zijn leven schilderde hij grote stillevens. Een ervan was het zeer uitvoerig geschilderde exemplaar met de ronde tafel. Dit kunstwerk werd indertijd aangekocht door kunsthandelaar Carel van Lier, die in de Kunstzaal van Lier, vanaf 1927 gevestigd in een voormalige lunchroom aan het Rokin 126 in Amsterdam, deelde in de droom van de indertijd levende moderne kunstenaars. Behalve Nederlanders, kregen in de loop der tijd ook veel buitenlanders gelegenheid te exposeren in de Kunstzaal van Lier. Onder hen de Duitse Dada-kunstenares Hannah Höch, de eveneens Duitse beeldhouwer Georg Kolbe, zijn Zwitserse collega Hermann Haller en de Oostenrijker Victor Tischler. Maar ook de Fransen Auguste Herbin, Jules Pascin en Marie Laurencin en de Italiaanse schilders Margheritta Toppi exposeerden in de Amsterdamse kunstzaal.

In de periode van het Gein maakte Henriët zich - gestimuleerd door een van zijn beste vrienden, de kunstenaar Ger Gerrits, met wie hij een diepe verwantschap voelde - de techniek van het lithograferen eigen. Het enthousiasme voor de nieuwe techniek resulteerde al snel in een aantal fraaie litho's, waarvan de meeste geïnspireerd waren op het boerderijleven in Het Gein. Litho's als deze waren voor Henriët een adequaat middel om zijn financiën wat op te krikken. Omdat drukkerijen hem niet ter wille waren, was hij gedwongen een aantal jaren te stoppen met lithograferen. Pas toen Henriët over een eigen pers kon beschikken, pakte hij de draad weer op. Toen het zeefdrukken hem echter niet goed lukte, was Henriët daarover zo teleurgesteld dat hij met deze vorm van kunst stopte.

In het blad "Tableau" zomer 1979 schrijft Lambert Tegenbosch over twee schilderijen - Dorpsstraat (mogelijk in 's-Gravenzande 50 x 60 cm) en Boerderij (60 x 80 cm 1929). Een paar citaten: "Het was een volledige verrassing toen een kennis van mij zijn nieuwe aanwinst toonde en daarbij de signatuur Henriët en 1929 aanwees. Het gaat hier over de boerderij. Het was een verwarrende ontdekking: een zo geïnspireerd schilderij, met een zo overrompelende presentatie, nota bene 50 jaar geleden geschilderd en dus ruimschoots in de gelegenheid geweest om geklasseerd te raken en desondanks onbekend. De verrassing werd nog groter voor Tegenbosch, toen hij korte tijd later een tweede schilderij van Henriët te zien kreeg, een doek uit 1928, voorstellende een dorpsstraat, mogelijk in 's-Gravenzande, van 50 x 60 cm.

Het leven in de periode aan het Gein was erg primitief. Alles moest in het riviertje worden uitgespoeld, wat zeker in de winter geen pretje was. Tonia was dan ook blij dat ze deze buurt kon verlaten en in 1933 naar een woning in Wijk aan Zee verhuisden. In 1934 trok het gezin naar de Sluisbuurt nr 5 te Uitgeest. Hierna betrok het gezin een woning aan de Hunzestraat nr. 69 hs in Amsterdam, waarna de familie terecht kwam op een etage aan de Zwanenburgwal 42. In deze woning had Henriët bij uitzondering een eigen atelier. Zonder enige waarschuwing werd de familie door huurschuld echter ook uit deze woning op straat gezet, waarna het gezin per 25 september 1935 op een etage aan het Zaandammerplein 56 II belandde. Aan de onleefbare omstandigheden op dit adres kwam een einde met een verhuizing naar de Lijnbaansgracht 258, vlakbij het Leidseplein. In deze buurt - aan het Kleine Gartmanplantsoen - was sinds 1922 ook de kunstenaarssociëteit "De Kring" gevestigd. Het gezin Henriët maakte ondanks de barre omstandigheden ook veel plezier.

Twee anekdotes verhalen uit de tijd dat het gezin aan de Lijnbaansgracht woonde. Grootmoeder Henriët was als gewoonlijk te voet uit Betondorp gekomen om tramgeld uit te sparen en daarmee onderweg iets lekkers voor de kinderen te kunnen kopen. Deze keer zes bananen, voor ieder kind eentje. De bananen liggen er nog wanneer Henriët met zijn vrienden uit De Kring binnenkomt. Hij ziet de vruchten liggen en zegt: 'Laten we een banaantje opsteken.' Voordat ze de eerste hap hebben kunnen nemen, rukt Tonia de bananen weer uit hun handen. 'Die zijn voor de kinderen, blijf er met je poten af!'

Het tweede verhaal. Een bezoek bij burens aan de Lijnbaansgracht. Communisten, zoals de Henriëts. Ter gelegenheid van het bezoek van een partijgenoot geven zij een koekje bij de koffie. De trommel blijft op tafel staan en dat is dom, want wanneer Henriët weggaat, blijkt de trommel leeg te zijn.

De kinderen werden lid van de "Vrolijke Brigade". Om vertrouwd te raken in de Jordaan leerden de kinderen onder leiding van mevrouw Iet Last – ter Haar, de vrouw van Jef Last, toneel en behalve dat ook andere vormen van cultuur. Zo leerden ze circuskunstjes en een neger gaf hun les in acrobatiek. Iet Last was bekend om het werk dat zij met kinderen deed. Zij richtte in de jaren dertig de Vrolijke Brigade op, een kindertheater dat heel het land doorreisde met een repertoire van anti-oorlog en een beetje pro-sowjetstrekking. (Het kindercircus Elleboog is de naoorlogse voortzetting van de Vrolijke Brigade. Niet politiek meer, maar nog wel heel vrolijk.)

Atelier

Omdat Henriët maar zelden een eigen atelier had, maakte de kunstenaar veel van zijn tekeningen op de rand van de tafel of in een hoekje van het vertrek waarin hij met zijn gezin leefde. Het waren juist deze omstandigheden waaruit Henriët veel inspiratie putte. Dat zette hem aan om na de geboorte van zijn kinderen prachtige babystudies en kinderportretten te maken. Vanuit zijn observatie liet hij zich vooral leiden tot het meest essentiële en daarnaar gemeten, tot waar het volgens Henriët werkelijk om was te doen: voor de allesbepalende uitdrukking van de mond, die van de ogen, van de wijze waarop het gezicht en hoogstens de handen, zich ten opzichte van het leven verhouden. Omdat Henriët zowel zuigelingen, als oudere kinderen tekende, is daarmee duidelijk hun ontwikkeling te zien. Als geen ander schetste de kunstenaar het eigenaardig primitief en instinctief levende van het jonge kind, soms slapend, dan weer wakend als ze zijn. Hoewel Henriët zich het beste uitdrukte in kinderportretten bleef hij ook bij het schetsen van ouderen heel dicht bij de kern van hun wezen. Daarmee benadrukte Henriët het unieke van ieder individu in plaats van alles samen te brengen in een grotere en dus anonieme eenduidigheid. Kortom, zijn werk getuigt van zijn bijzondere talent en spirituele geest.

Niet voor niets werd Henriët naar aanleiding van een expositie in 1933 in de kunstzaal Wagenaar door het Utrechts Nieuwsblad d.d. 21 oktober 1933 gerecenseerd als zijnde te behoren tot 'de kunstenaars die, hoewel uitgaande van de middelen en visie van deze tijd, toch in zijn meeste tekeningen, en vooral in zijn portretten, trouw blijft aan de objectieve werkelijkheid. Bijna al zijn werk draagt een krachtig merkteken, maar het heeft tegelijkertijd de bekoring van het ongekunstelde, het argeloze en spontane.

Behalve thuis, vertoefde Henriët ook geregeld in het zolderatelier van zijn buurman Jan Havermans aan de Prinsengracht bij de Westertoren. Iedere dag reden Henriët en Havermans daar op de fiets naar toe. Een enkele keer werkte in het atelier ook de kunstenaar Ger Gerrits, bij wie Henriët soms wel overnachtte. Gestimuleerd door deze twee vrienden ontwikkelde zich in deze periode ook zijn talent voor de beeldhouwkunst, een vorm van kunst die Henriët nooit meer los liet. Met boetseren kon hij - anders dan bij tekenen - het karakter van de werkelijk lichamelijke gestalte dieper en vollediger weergeven. Met zijn ongecompliceerde, ongekunstelde en open karakter was het hem er vooral om te doen langs alle onzuiverheid en onwaarheden heen zijn kunstopvattingen uit te dragen. De kunstenaar in hem wist dat het even belangrijk was om iets weer te geven of juist weg te laten. Op grond daarvan groeide vanuit de observatie het uiteindelijke resultaat. Helaas zijn er nogal wat beelden door vorst en uitdroging verloren gegaan. Behalve dat er beelden werden geboetseerd, werd er in het atelier door kunstenaars van velerlei pluimage ook geregeld en heftig gediscussieerd over wereldproblemen. Met Ger Gerrits 'bekvechtte' Henriët geregeld over politieke figuren als Trotski en Stalin.

Later stond Kees Heijdenrijk hem in zijn lijstenmakerij aan de Kraijenhoffstraat een grote ruimte voor een atelier af. De familie Heijdenrijk bewonderde hem om zijn werk en had hem lief om zijn persoon. Henriët

maakte in het atelier met grote ijver tal van beelden en werd lid van de Nederlandse Kring van Beeldhouwers. Onder de leden van deze kring maakte hij vele goede vrienden, uit wie hij net als bij anderen die hem dierbaar en lief waren, inspiratie putte.

Politieke Prenten

Henriët maakte zijn eerste politieke prenten voor het Nationaal Arbeids-Secretariaat (N.A.S.). Ook maakte hij affiches, zoals in 1934 voor de tentoonstelling van het 'Bosch-plan', de aanleg van het Amsterdamse Bos, het werkgelegenheidsproject van de Amsterdamse oud-wethouder Salomon Rodrigues 'Monne' de Miranda. Het affiche van Henriët toont spelende kinderen aan de waterkant, een ruiter, twee dartele hertjes, en zes mannen met schoppen en jonge bomen: de werklozen die voor de aanleg werden ingezet.

Henriët was een aanhanger van een militant socialisme. Het bleef niet bij discussiëren alleen. In 1934 - het fascisme had nog nauwelijks wortel geschoten - had de familie Henriët al tien vluchtelingen in het atelier van hun huis op de Zwanenburgwal opgenomen. Een van hen was de Duitse verpleegster Corrie (Bertha Maria) Dannat-Meter. Corrie was een politieke vluchteling, een communiste, die in 1936 op 21-jarige leeftijd illegaal ons land binnenkwam.

Corrie Dannat, die Henriët in het begin van de oorlog ontmoette, heeft altijd de twee persoonsbewijzen bewaard, waarvoor Henriët de pasfotootjes heeft gemaakt. 'Het 'onechte', dat aan een ander persoon toebehoorde, kreeg zij via Henriët die ook de nodige stempels retoucheerde. Het 'echte' persoonsbewijs werd uitgereikt aan mensen die zogenaamd hun persoonsbewijs waren kwijtgeraakt. Voor dit tweede heeft Gerrit van der Veen gezorgd, de ontwerper Jan Bons kwam het brengen. Henriët timmerde een schuilhok voor Corrie Dannat op haar onderduikadres aan de Amstel. Ook hielp hij haar aan een volgend onderduikadres, Spinhuissteeg 10. Het nodige voedsel kwam uit de werkplaats van Kees Heijdenrijk. Hij liet extra eten koken voor zijn arbeiders en onderduikers. Van tijd tot tijd kwam Henriët de onderduikers in de Spinhuissteeg bezoeken met opbeurende berichten: 'Het duurt niet lang meer', bijna even belangrijk als voedsel en bonnen. Over de inzet van Henriët zei Corrie later: hij en de anderen stonden altijd klaar om anderen te helpen. Dat was Henk zijn leven, meer dan dat-ie aan Tonia dacht.' Wanneer zij Corrie wel eens opzocht op haar onderduikadres aan de Prinsengracht kwam ze binnen en zei: 'Ik moet even gaan liggen' en begon dan heel boos op haar man te schelden. Iedere dag opnieuw moest ze maar weer aan voldoende voedsel zien te komen. Toch stond Tonia achter alles. Maar die spanning...'

De politieke vluchtelingen kwamen bij de Henriëts in huis via de Internationale Rode Hulp, de communistische organisatie die slachtoffers van het fascisme ondersteunde. Hennie: 'Moeder kon helemaal radeloos worden van de grote groepen Joden die aan de grens werden tegengehouden. Opstandig zei ze dan: "Het interesseert ze hier in Nederland ook geen flikker." Om aan eten te komen werd iedere avond na het sluiten van de markt het Waterlooplein afgestruind. Van wat bruikbaar was, maakte Tonia dan een eetbare hap in een pot in de wasketel op de kachel.

Niet alleen praktisch, maar ook artistiek protesteerde Henriët indertijd tegen de misstanden in de maatschappij. Met zijn vriend Jan Havermans maakte Henriët menige politieke prent, die onder het pseudoniem - een combinatie van hun beider namen - *Jan Riet* verschenen. Midden jaren dertig sloot Henriët zich aan bij de Bond van Kunstenaars ter Verdediging van de Culturele Rechten, die zich verzette tegen het opkomende fascisme in Duitsland. Toen de Duitse regering een oproep deed 'aan alle kunstenaars van de hele wereld' deel te nemen aan de Olympische Spelen, kwamen daarop wereldwijd verspreid reacties van kunstenaars. In augustus 1936 organiseerden Henriët en andere kunstenaars de tentoonstelling D.O.O.D. (De Olympiade onder Dictatuur). Hiermee protesteerden zij in Nederland, naast de Arbeidersolympiade in Barcelona, de Joodse in Tel Aviv en het Amerikaanse World Labor Athletic Carnival, tegen het nazibewind en de Olympische Spelen die dat jaar in Duitsland werden gehouden. Op de expositie in gebouw *De Geelvinck* aan Singel 530, die geïnspireerd was door Bauhaus en De Stijl, werd uitsluitend werk van antifascistische kunstenaars geëxposeerd. Daaronder 300 werken van maar liefst 150 kunstenaars, onder wie gevluchte Duitsers en internationaal bekenden als Zadkine, Léger en Max Ernst.

Blijkens het onderzoek van de historicus Peter Hofland in het Gemeentearchief van Amsterdam, blijkt, dat er enkele dagen voor de opening overigens nog heel wat stukken uit de expositie werden verwijderd. Niet alleen de tekening van Het derde rijk van Gerd Arntz (het verwijderen daarvan was algemeen bekend), maar ook werk van Karl

Schwersig, een tekening van Harmen Meurs en een aantal karikaturen en boeken van Karl May, honend getoond als de lievelingsliteratuur van Hitler. Een en ander gebeurde, zo is nu duidelijk, onder druk van de Duitse consul in Amsterdam, die het voor elkaar kreeg dat de affiches voor de tentoonstelling werden verwijderd. Hij vond de poster - een kogelstoter gehinderd door een hakenkruis, een ontwerp van Cas Oorthuys - beledigend. De antirevolutionaire burgemeester De Vlucht ging door de knieën. Opvallend is dat de organisatoren niet protesteerden tegen het overheidsingrijpen. Kennelijk wilden ze koste wat kost voorkomen dat de expositie in haar geheel werd afgelast.

De tentoonstelling werd overigens een succes, hoewel van de kranten alleen het Socialistisch Volk en de communistische Tribune enthousiast waren. De Tijd wees erop dat 'geestesdwang' ook in de Sowjet-Unie voorkwam en de NSB-krant Volk en Vaderland sprak van 'smeerlapperij' en 'belediging': "Een regering die zichzelf respecteert duldt een dergelijke bevuiling van een bevriend volk niet." Dat de regering het amper duldde blijkt nu, na zoveel jaren duidelijk. André Swijtink concludeert in zijn dissertatie over sport in de Tweede Wereldoorlog, dat de overheersende opinie noch door de tentoonstelling, noch door de comités werden beïnvloed: "Nederland nam deel met de grootste equipe tot dan toe uit de Olympische geschiedenis."

Een depressie

Henriët was bij tijden een man van up en downs. Toen hij in 1926 in een diepe crisis geraakte, vertrok Henriët voor enkele maanden naar de Franse badplaats Etaples-sur-Mer. Het is niet helemaal duidelijk waar deze inzinking aan te wijten was.

Op 28 augustus 1926 schreef Henriët aan Tonia: [...] 'ik spring uit mijn vel dat ik in geen enkel geval ben opgewassen tegen de militaire stompzinnigheid. [...] Hoe kan iemand je vriendelijk de hand drukken en tegelijk een douw geven. Henriët vraagt zich af waarover je moet beschikken om het van al die aartsgemeenheid te winnen. Hij, zo schrijft Henriët aan Tonia, is er in ieder geval niet tegen opgewassen en kan dus niet anders doen dan wat er zo in zijn hoofd opkomt. Henriët eindigt deze brief aan Antonia door haar voor te te houden nog maar even geduld te hebben, en dat alles zich wel ten goede zal regelen.

Op 2 september 1926 schreef Henriët aan Tonia dat hij weer straf had en moest nadienen. Tijdens een zware oefening had hij een zware mitrailleur moeten dragen. Henriët was erg zenuwachtig geworden en hij had erge hoofdpijn gekregen. Hierdoor liep hij bij het wapen vandaan en had het later niet terug kunnen vinden. Als straf werd hem vier dagen streng arrest opgelegd. Gelukkig bevestigde de dokter dat hij inderdaad te ziek was om hem daarop af te rekenen en werd Henriët de straf kwijtgescholden. Henriët hoopt dat hij en Tonia in de gelegenheid zijn elkaar vaak te schrijven.

Vanuit Etaples sur-Mer (Rue du Rosanne 118) schreef Henriët op 19 april 1931 aan Tonia, dat de reis naar Etaples goed was verlopen. Het laatste deel van de reis, vanaf Brussel per boemeltrein, ging door een schitterend landschap met glooiende velden en vergezichten. Verder schreef hij aan Tonia: "Ik zal trachten over het gevecht met mezelf heen te komen en zoveel mogelijk productief te zijn, waardoor ik me wat meer en beter dan tot nu toe aan je geven kan en voor de kinderen wat kan zijn. Je moet het niet hinderlijk vinden, moedertje, dat ik daar hier nog weer over spreek, maar ik maak in dit opzicht een erbarmelijke indruk op mezelf en ik wil er niet eerder mee afrekenen dan voor ik je dat nog eens bekend heb. Ik vervloek de levensangst die me om iets onbenulligs in mezelf bezorgd doet zijn en die maakt dat jij en de kinderen daaronder verwaarloosd worden. Enfin, ik zal mijn kop in de wind houden en tegen iedere tegenwerking, ook vanbinnen in mij, optornen. Als het je moeilijk valt om te schrijven, door drukte en zoo, laat het dan maar. Ik weet, dat je toch wel aan mij denkt. Stuur alleen nu en dan een kaartje, want ik wil graag weten hoe het met jou en onze lievelingen staat." Verder schreef Henriët dat hij het als een voordeel beschouwde de Franse taal niet te kennen. "Je kunt op je gemak staan kijken zonder iets van je hersens te hoeven vergen om in te gaan op iets wat gezegd wordt. Je hoeft alleen maar te letten op de lichaamsbeweging en gezichtsuitdrukking." Over de plaatselijke vissers die hij tegenkomt, schrijft Henriët: "Het is met de vissers hier als bij ons met de boeren. Gisteren en vanmorgen zag ik ze in hun

werkplunje, dan zijn het allemaal typische kerels. Wanneer ze echter op zondag naar het voetbalterrein gaan, zien ze eruit als iedere boer of Amsterdamse jongen: een mooi petje, een paar bruine schoentjes en een paars overjasje, ergens in 't hoofd een cigaretje en klaar zijn ze."

Op 24 april, 3 en 11 mei 1931 schreef Henriët vanaf het adres Rue de Rosamel 118 te Etaples-sur-Mer een brief aan Tonia. (Adres: 't Gein B 134 Weesperkarspel-Hollanda) Daarin heeft hij het over zijn geldzorgen en ook dat hij weer heeft getekend. Henriët: 'Ik heb hier nog weer getekend en heb nu reeds een aardige serie gegevens, die ik in Holland nog hoop uit te werken. Ook lithografie. In dit opzicht spijt het me wel, hier weg te gaan, omdat ik daarbij het gevoel heb, m'n werk een beetje gauw in den steek te laten. Maar zolang ik niet geheel in afzondering kan werken, voel ik toch te veel bezwaren. Ik kan helaas niet meer als vroeger mij geheel in de huiselijke sfeer van een ander aanpassen en het gevecht of het dwingen ertoe kost mij dan veel zoo broodnodige energie.

Toen hij tijdens een portretopdracht logeerde bij Prof. Dr. H.W. Methorst, schreef Henriët vanaf diens adres - het Josef Israëlplein no. 10 in Den Haag – ook brieven aan Tonia: O.a. die van 26 augustus 1931. Daarin schrijft hij aan Tonia dat het boven verwachting goed gaat met het portret en hij op het Josef Israëlplein een goed kosthuis heeft. Op 18 september 1931 schrijft hij aan Tonia vanaf hetzelfde adres dat hij voor vijftig gulden per maand een bovenhuis had geregeld in Watergraafsmeer. Het was een groot huis en hij stelde haar voor om daarvan twee slaapkamers aan een onderwijzeres of verpleegster te verhuren, zodat ze het financieel wat lichter hebben. Net als in andere brieven vroeg Henriët ook deze keer weer aan Tonia hem ook eens een briefje te sturen. Hij was duidelijk teleurgesteld dat ze hem nauwelijks schreef.

In de loop van de jaren dertig werd Henriët steeds vaker getroffen door periodes van diepe neerslachtigheid. Hij werkte almaar minder, maar hield zich energiek bezig met andere activiteiten. Terug in Amsterdam ging Henriët fanatiek aan de slag met het werk voor de Internationale Rode Hulp.

Zijn werken waren meermaals te bewonderen op een expositie, zoals die van 1 tot 23 augustus 1931 in de Kunstzaal van Lier aan het Rokin in Amsterdam. Behalve aan deze tentoonstelling werden er in 1932 naast werk van Gerard Sluyter ook fraaie stilleven en landschappen van Henriët getoond op een tentoonstelling van de Kennemer Kunstenaars Kring. Tussendoor kreeg hij de bijzonder eervolle opdracht om de kinderpostzegels van 1935 te ontwerpen. Ook in 1935 schrijft op 5 april van dat jaar een medewerker van de NRC in het geïllustreerde bijblad van deze krant: '[...] in slechts enkele jaren blijkt Henriët het van een omzichtig, als aarzelend vormgeven en een nogal zwakke, weinig heldere expressie tot een weliswaar nog altijd niet feilloze, maar althans enigmatische zekere en min of meer doeltreffende, dus in elk geval belangwekkende realisatie te hebben gebracht.'

Op de najaarstentoonstelling van "de Onafhankelijken" in 1938 in het Stedelijk Museum was van Henriët een bijzondere serie tekeningen te bewonderen. Deze uitblinkers waren geïnspireerd op het boek Gargantua en Pantaguel van Rabelais (1494-1553). Andere op deze tentoonstelling ingebrachte tekeningen van hem waren onder meer een reeks prachtige boerenkoppen en verder de dikke Grandmonsieur en zijn minnares Garganelle bij een bras- en drinkpartij. De bijtende spot en vaardige tekenstift tonen de werkelijke kunstenaar die Henriët was.

Dit wordt bevestigd in een ingezonden bericht in de Zwolsche Courant van 24 maart 1938. Daarin schrijft J.J.P. Valetton over de in het atelier van de bekende Zwolse schilderes Stien Eelsing ingerichte expositie van Henriët van onder meer kindertekeningen. De tekeningen zijn van een bijzonder expressie. Heel bijzonder was het initiatief van Eelsing om een deel van de opbrengst te bestemmen voor de Kinderzorg voor de verwaarloosde en misdeelde Zwolse jeugd.

Een andere recensie is die uit 1947 van Jan Engelman. In de bijlage 'De spiegel van Kunsten & Wetenschap' in De Groene d.d. 26 april 1947 schrijft hij over de kunstenaar:

'Henk Henriët, een van de trouwhartigste figuren van de Amsterdamse beeldende kunstenaars, was vooral een tekenaar, schilderen met olieverf deed hij zelden, en later beeldhouwer. Henriët was een humaan realist, die ondanks zijn 'revolutionaire' houding op een gevoelige wijze het volksleven wist weer te geven. Met zijn Rabelais-illustraties openbaarde zich een verbeeldingsleven, een ruimtelijkheid en een humor, die zijn niveau aanmerkelijk verhoogde. Het is jammer dat hij zijn werk niet af had toen hij zijn einde vond tijdens het geallieerde vergissings-bombardement van 3 mei 1945 op de Cap Arcona.'

Putten 1938

Schulden noopten Henriët in 1938 om van de Lijnbaansgracht naar het Gelderse Putten te verhuizen. Van 22 juli 1938 t/m 19 september 1939 woonde Henriët in die plaats in een nieuw gebouwde boerderij, "Nieuw Spriel"- op het adres E 271, tegenwoordig: Krachtighuizerkern 7 te Putten. In de boerenwoning wilde geen boer wonen. De kinderen voelden zich prima thuis in het Gelderse plaatsje. Ze bezochten de plattelandsschool waar twee leraren ieder drie klassen hadden. De meeste kinderen gingen van april tot oktober niet naar school, omdat zij hun ouders, die meestal arme pachters waren, op het land moesten helpen. Het onderwijs was overigens van dien aard dat de kinderen Henriët zo achterop raakten, dat zij na hun verhuizing uit Putten naar Amsterdam daar een klas werden teruggeplaatst. Het verblijf in Putten was voor Tonia een straf. Ver van vrienden voelde ze zich er vaak eenzaam. Toen in de herfst van 1939 Henk vaak afwezig was, kregen ze geen krediet meer. Daardoor waren ze bijvoorbeeld een week lang gedwongen alleen maar andijvie van het veld te eten en voederbieten van het land te stelen. Toen Tonia haar man over deze omstandigheden inlichtte, verhuisde de familie weer naar Amsterdam, waar een woning werd gevonden aan de Alexanderstraat 2 hs, waarvan de huur tot de dood van Henriët door de lijstenfabrikant Kees Heijdenrijk werd betaald.

Rondom hun heen zagen ze hoe de Joden en dus ook hun kinderen uit hun woningen werden weggehaald. In de Alexanderstraat boden zij onderdak aan hen die zij op dat adres konden verbergen. Tonia wees nooit iemand de deur en wie wilde blijven eten of slapen kon rekenen op haar gastvrijheid. Een van de mensen die dit zo ervoer was Hans Jongman. Hij kwam, uitgezonderd de tijd dat hij moest onderduiken, praktisch iedere dag bij het gezin over de vloer. Dat bleef hij zo doen, totdat hij na de oorlog door een verkeerde penicillinebehandeling op tweeëntwintigjarige leeftijd stierf.

De oorlogsjaren

Tijdens de Duitse bezetting raakte Henriët als vanzelf snel en actief betrokken bij het kunstenaarsverzet. In deze organisatie trok Henriët op met Frederik Jan van Hall - de op 8 mei 1899 in Midden-Java geboren voortrekker van deze verzetsgroepering. Na een traditionele (handels)-scholing, koos Frits - die een volle neef was van de Amsterdamse Van Halls, Gijs en Walraven, de bankiers van het verzet - echter zijn eigen weg: de beeldhouwklas van professor J. Bronner aan de Rijksacademie van Amsterdam. De in het kunstenaarsverzet uitmondende relatie tussen de familie Henriët en Van Hall had zijn wortels in de vooroorlogse vriendschappen en verstandhoudingen en liep via de kunst en de politiek.

Behalve dat er hartstochtelijk werd feestgevierd in de crisisjaren, is er ook met hartstocht van alles georganiseerd om de natie wakker te schudden voor het dreigende fascisme. De Henriëts waren, in crisisjaren en oorlogstijd, een onderdeel van het linkse culturele circuit. Ad Windig, die door Frits van Hall werd bekeerd tot het communisme, raakte via Van Hall bevriend met Henriët. Ad Windig: 'Frits van Hall drukte zich tijdens gesprekken in prachtige aristocratische bewoordingen uit over het communisme. Henriët was meer recht toe recht aan, van: je bent communist of niet.'

De kunstenaars die niet voor de Kultuurkamer hadden willen tekenen, mochten hun werk niet exposeren. Het was Van Hall die voor de financiële ondersteuning van weigerende kunstenaars de eerste contacten legde met bankiers en zakenlieden en begon met het organiseren van clandestiene tentoonstellingen op particuliere adressen. Als koerier van het steunfonds liep hij in augustus 1943 in de val. Na tien weken gevangenis aan de Weteringschans volgden de kampen Vught, Dachau en Auschwitz. Tot aan Dachau is het hem gelukt reliëfjes te maken, alsof hij zichzelf en anderen uit klassieke schoonheid kracht wilde laten putten. Tijdens het Russische offensief in januari 1945 werden de gevangenen door hun bewakers westwaarts gedreven. Uitvallers werden zonder pardon neergeschoten – zo ook Frits van Hall. De echtgenote van een van zijn Hattemse neven, de energieke Hilda van Hall, nam het werk over. Hilda, zelf

kunstenares, stelde met haar activiteiten kunstenaars in staat om via een niet openbaar circuit werk van zichzelf te verkopen.

Om zijn politieke prenten werd Henriët vanaf het begin van de bezetting gezocht door de Duitsers. Henriët weigerde zich echter te verstoppen en bleef actief binnen het verzet. Tussendoor, zo bewijzen de op naam en adres gestelde visaktes, bleef hij met zijn vrienden vissen. Hij hielp Joden en politiek vervolgd waar hij kon en zorgde voor de benodigde papieren en voor onderduikadressen, verspreidde wapens en onderhield koeriersdiensten tussen Amsterdam-Putten en Zwolle enz. Daarvoor onderhield hij onder meer contacten met de door beeldhouwer Gerrit van der Veen en drukker Frans Duwaer opgerichte Persoonsbewijzencentrale (P.B.C.) en met de verzetsgroep rond Arie Jansma en verzetsman J.J. Dankaart.

Henriët weigerde lid te worden van de Kultuurkamer. Dit instituut werd naar het voorbeeld van de Kulturkammer van Hitlers propagandaminister Joseph Goebbels, formeel op 25 november 1941 door de Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandsche Gebied, Seyss Inquart, in het leven geroepen. Het was een instrument van de bezetter om kunstenaars - schrijvers, beeldend kunstenaars, architecten, toneelspelers, muzikanten of podiumartiesten – in de pas te laten lopen van de "Nieuwe Orde", en om Joden uit het culturele leven te verwijderen. Iedereen die weigerde lid te worden, mocht niet meer werken. Ook heeft Henriët meegewerkt aan het organiseren van clandestiene tentoonstellingen uit Twente en Arnhem. Daarbij verkocht hij werk van en voor zijn collega-kunstenaars.

Ondanks zijn verzetswerk voelde Henriët zich geen held. Hoewel hij tegenover Ger Gerrits, aan wie hij een tekening van Tonia schonk, regelmatig zijn angst uitte om doodgeschoten te worden, twijfelde Henriët nimmer. Soms ging hij wel eens wat zorgeloos te werk, waardoor hij zijn vrienden doodsangsten bezorgde. Henriët was veel onderweg en wisselde vaak van adres om een arrestatie te voorkomen. Wanneer het voor hem nodig was om onder te duiken trof Tonia haar eigen voorzorgsmaatregelen. Heel bewust legde ze dan een uitgave van 'Mein Kampf' op tafel voor het geval het huis doorzocht zou worden. Als dat gebeurde en de Duitsers naar Henriët vroegen, zei Tonia in de deuropening tegen hen: 'Hij komt er bij mij niet meer in'. Dat had het bedoelde effect, want er werd dan nooit verder gezocht.

De inval bij Nel de Boer

In december 1942 deed de SD een inval in de huurwoning van Nel de Boer aan de Linnaeusparkweg 52 III. Zij leefde daar met haar twee kinderen, voortgekomen uit de buitenhuwelijkse samenleving die zij en Henriët onderhielden. Rond middernacht forceerde een groep van vier in burger geklede Nederlandse politiemensen en twee in uniform geklede Duitsers de voordeur. Direct daarna rende het zestal door alle kamers en vond in twee daarvan onderduikers. Op het tijdstip van de overval, vermoedelijk een gevolg van verraad, was namelijk niet alleen Henriët tijdelijk aanwezig, maar ook twee in het pand clandestien verblijvende Joden; de op dat moment één jaar bij Nel ondergedoken onderwijzer Louis Hoepelman en de enige maanden bij haar ondergedoken violist Jo Overste. Hoepelman en Overste gingen wel eens het huis uit. Hoepelman voor zijn eigen verzetswerk en Overste vanwege zijn werk als musicus. Ook de maaltijden gebruikten zij wel eens op andere adressen dan in de woning aan de Linnaeusparkweg.

De vrouw van Hoepelman en hun dochttertje - Louise Steenhuis-Hoepelman – waren vlak voor de overval op een ander adres ondergedoken. Mevrouw Hoepelman en haar dochter Louise overleefden de oorlog. Louise deed dat samen met 50 andere kinderen.

De tussen 1933 en december 1943 geboren 51 kinderen behoorden tot de zgn. "Onbekende Kinderen". Hun ouders waren in staat ze te laten onderduiken, maar na verraden te zijn, werden ze individueel naar Kamp Westerbork overgebracht. Op 13 december 1944 werden deze 51 kinderen naar Bergen-Belsen getransporteerd. Van deze "Gruppe Unbekannte Kinder" bestaat een op 13 september 1944 gedateerde transportlijst. Een dergelijke tweede lijst - bestemming Auschwitz - is gedateerd op 17 november 1944. Door een wonder werd de naam van dit kamp echter doorgestreept en veranderd in Theresiënstadt. Daar werd de groep kinderen in mei 1945 door de Russen bevrijd. De kinderen werden zo goed mogelijk verzorgd door geïnterneerde Nederlandse vrouwen. De kinderen waren bij de Duitsers onbekend, omdat zij alleen hun onderduiknaam wisten of nog helemaal niet praatten. Na een in 1993 opgestarte zoektocht zijn inmiddels 49 kinderen - hoewel niet allemaal meer in leven - bekend. Om de herinnering levend te houden en deze geschiedenis door te geven aan het nageslacht hebben de overlevenden een het "Onbekende Kinderen Park" in Israël gesticht.

Zowel Louis Hoepelman, Jo Overste, als Henriët werden afgevoerd. Henk, die naar de verklaring van Nel tijdelijk op haar adres verbleef, werd overgebracht naar het hoofdbureau van politie aan de Marnixstraat, de beide Joden naar Westerbork. Later werden zij in Auschwitz vergast.

Vanwege de heel jonge kinderen werd Nel niet meegenomen, maar wel verplicht in de woning achter te blijven. Henriët, die in het bevolkingsregister niet op het adres Linnaeusparkweg 52 III, maar op zijn eigen adres, Alexanderstraat 2 hs, stond ingeschreven, werd waarschijnlijk alleen maar meegenomen, omdat hij toevallig als man in de woning aanwezig was. De arrestatieploeg had kennelijk niet in de gaten dat hij als verzetsman werd gezocht. Kees Heijdenrijk - die als lijstenmaker en kunsthandelaar ook Duitsers als klanten had - gelukte het om Henriët vlot vrij te krijgen. Na het nog aanwezige verzetsmateriaal verbrand te hebben, doken Nel en haar kinderen onder bij fotograaf Cas Oorthuys en zijn vrouw Lydie aan de Amstel 3. Henriët was nooit lang op één adres, ook niet op onderduikadressen, en bleef zich ook nu actief inzetten voor het verzet en was hij aldoor in het land onderweg.

Na ongeveer vier maanden verruilden de onderduikers, hun woning aan de Linnaeusparkweg 52 III was door de SD leeggehaald, het onderduikadres aan de Amstel voor een leegstaand zomerhuisje aan de Schapendrift 12 in Blaricum. De bewoning werd om veiligheidsredenen met toestemming van de Blaricumse burgemeester J.J. Klaarenbeek niet in het gemeentelijke bevolkingsregister geregistreerd. Na het bekend worden van de dood van Henriët getuigden Mr. E. Heldring - woonachtig op Schapendrift 18, Blaricum, en Jan Musch - woonachtig op Raboes 23 te Laren, van hun medeleven aan Nel de Boer. Beide heren getuigden respectievelijk op 23 december 1948 en op 24 december 1948 van de samenwoning vanaf 1943 tot aan de arrestatie van de kunstenaar van Henriët en Nel de Boer en de twee kinderen Marius en Adrienne. Opgemerkt moet worden dat ook in dit tijdvak niet van een voortdurende samenleving sprake was en ook in deze periode Henriët voortdurend onderweg was.

In het najaar van 1944 hebben de onderduikers vanuit hun achtertuin (Schapendrift 12) de vuurzee gadeslagen van de verderop gelegen in brand geschoten villa 't Pomphuis. Het betreft de woning annex atelier/weverij van naaldkunstenares mevrouw M.G. (Truus) van Krimpen, Eemnesserweg 24. De brand werd aangestoken als represaille voor het plunderen van de woning van de NSB'er A. Regoort, waarschijnlijk op Dolle Dinsdag. De tot de grond toe afgebrande woning was een onderkomen van onderduikers en bovendien waren er wapens en munitie opgeslagen. De brand vond plaats op 8 september 1944 om 13.30 uur. De Duitsers voerden de Joden af en bonden de eigenaren van de villa aan de bomen vast, waarna deze moesten toekijken hoe alles werd vernietigd. Net als op nr 12 vonden op Schapendrift nr 14 eveneens Joodse en illegale onderduikers onderdak. Henriët kwam met veel geluk vrij, maar weigerde ook daarna onder te duiken.

Op het laatst van de oorlog maakte Henriët voor zowel het verzet, als het verzamelen van voedsel voor zijn gezin diverse tochten in het land. Men kwam hem in weer en wind overal tegen op een fiets zonder rubber banden. Zijn laatste tocht in december 1944 werd hem fataal. In deze laatste maand van 1944 ging hij - na met zijn gezin het Sinterklaasfeest te hebben gevierd - met zijn zoon Wouter vanaf hun huisadres - Alexanderstraat 2 hs - voor een voedseltocht op een heren- en damesfiets onderweg naar Oldebroek op de Veluwe. Daar sliepen ze in een hooiberg. Tonia had een zak met kinderkleren meegegeven om die te kunnen ruilen voor etenswaar. Op weg naar Putten nam Henriët allemaal achterafweggetjes om razzia's te vermijden. Voorbij Nijkerk werden Henriët en Wouter onverwacht aangehouden door een Duitse soldaat met een geweer op zijn rug en een veldtelefoon aan zijn fiets. Henriët schrok vreselijk, maar de Duitser zei: 'Guten Tag, ich bin nicht böse. Gehen sie mal weiter.' Een uur later kwamen Henriët en Wouter op vrijdag 14 december 1944 in Putten aan, waar Henriët relaties onderhield met de illegaliteit. Henriët wilde enkele mensen ontmoeten. Gerda, die bij de familie Bazaan logeerde, had met kennissen afgesproken, dat zij een Sansevieria voor hun raam zouden zetten als het veilig was en van de vensterbank zouden verwijderen als het onveilig was. Uit dit geheime teken kon Henriët dan zijn conclusies trekken. Of er iets is misgegaan met deze code, en zo ja, waardoor, is niet te achterhalen, maar een feit is dat Henriët gewoon naar de woning van de familie Tijssen onderweg ging.

Op de Garderenseweg 10 in Putten, het adres van de familie Tijssen, was het post- en contactadres van de illegaliteit gevestigd. De familie Tijssen had een belangrijk aandeel in deze illegale groep. Hoewel er geen direct contact bestond tussen de familie Tijssen en Henriët, kenden de betrokkenen elkaar van eerdere ontmoetingen, wanneer Henriët in Putten dan wel in de buurt van deze plaats moest zijn.

In hoeverre Henriët op deze dag bij illegale werkzaamheden betrokken was, is niet meer na te gaan. Wel is duidelijk dat hij met meerdere kunstenaars omging. Zo onderhield hij contacten met de graficus en kunstschilder Johannes Bazaan. Bazaan woonde vanaf 27 juni 1921 met zijn vrouw M.G.H. Broekema in een door zijn schoonvader ontworpen huis aan de Postweg no 41 te Putten. De woning was omgeven door een grote lap grond, een

kostbaar bezit die de familie jarenlang aardappelen, groenten, fruit en bloemen opleverde.

In 1944 hadden zich na de bevrijding van België op de Veluwe de manschappen van de Vlaamse SS samengetrokken. Het waren de leden van deze zeer beruchte SS-eenheid, die op 14 december 1944 behalve Henriët, ook nog anderen personen uit Putten arresteerde.

Dat overkwam o.a. de koerierster Corry de Haan en Jeanne Bosz, Piet Oosterbroek, de familie Tijssen met hun twee dochters, de broers Jannes en Klaas Simon, Cornelis van den Broek, Willem van Dijkhuizen en Steven van der Pol. Behalve uit Putten werden ook inwoners van het buurtschap Drie opgepakt: Abraham Born en zijn zoon Evert, Bram Eikenhorsten en Herman Leus. De laatste werd in de bunker te Drie gearresteerd en behoorde tot de slachtoffers van de represaillemaatregelen, die naar aanleiding van de aanslag op Rauter werden genomen. Herman Leus werd met 166 anderen bij de Woeste Hoeve op 8 maart 1945 gefusilleerd.

Weduwe G. Tijssen verklaart: 'Op 14 december 1944 kwam bij mij op doorreis naar Staphorst om eten te halen de heer Henk Henriët met zijn zoon. Direct contact in verband met illegaliteit hadden wij niet met hem, hoewel het ons wel bekend was dat hij in Amsterdam op behoorlijke wijze aan dat werk deelnam. Tengevolge van eerdere arrestaties, vond op dien dag een overval ten mijnen huize plaats, ten gevolge waarvan ik, mijn beide dochters, commensaal Schipper en de heer Henriët en zijn zoon het slachtoffer werden. Bovendien werden daarvan ook nog de dupe een aan huis komende melkboer genaamd S. Pol. Deze arrestaties waren het gevolg van door ons verrichte illegale werkzaamheden tezamen met o.a. den heer Oostenbroek, wonende De Leemkuil, Born en gezin te Drie, gemeente Ermelo, alwaar een zender was. Henriët werd vervoerd naar Ermelo, daarna naar Apeldoorn, vervolgens naar Amersfoort en vandaar getransporteerd naar Neuengamme. Alhoewel Henriët niet direct voor illegaal werk bij mij kwam, wil ik er toch op wijzen dat zijn arrestatie wel een gevolg was van illegaliteit door ons verricht. Aldus opgemaakt door mevrouw G. Tijssen, wonende aan de Garderenseweg 10 te Putten op 18 juni 1948.

Arrestatie Putten

Toen Henriët en Wouter waren aangekomen bij de woning van de familie Tijssen aan de Gardenseweg 10 te Putten en zij binnen waren, sloeg het nootlot toe. De woning bleek "besmet" te zijn en in de gaten te worden gehouden door de SS, die na vijf minuten de woning binnenviel en iedere aanwezige arresteerde. Behalve Henriët en Wouter pakten de Duitsers ook melkman Van de Pol op, die toevallig op dat moment in de woning aanwezig was. De arrestanten werden naar Apeldoorn gebracht en daar in de gevangenis met 11 personen in een drie-persoons-cel opgesloten. Na drie dagen werd Henriët met vijf andere gevangenen uit hun cel gehaald. Wouter had een overjas van zijn vader aan die hij toen aan hem teruggaf. Met twee overjassen aan werd Henriët vervolgens op last van de Sicherheitspolizei Apeldoorn op 19 december 1944 naar Kamp Amersfoort getransporteerd, waar hij werd geregistreerd als politiek gevangene onder het nummer 9603. Daar zat op dat moment zijn vriend Theun de Vries al gevangen. Wouter bleef met vier anderen opgesloten in de cel. Die gaven hem briefjes, die Wouter - toen hij na enkele dagen werd vrijgelaten - in zijn kleding mee naar buiten smokkelde. Vanuit de Apeldoornse gevangenis ging hij vervolgens onderweg naar Amsterdam. In Voorthuizen stapte Wouter van de vrachtwagen af, waarna hij naar Putten liep.

Op 27 december belde hij daar - halfbevoren, in het te korte broekje en te krappe jasje waarin hij eerder was gearresteerd - aan bij de familie Bazaan, waar Gerda bij haar verloofde Jaap Bazaan logeerde. Na een warm bad kwam hij weer op temperatuur en hoorde Gerda als eerste iets van de gebeurtenissen rond Henriët. De briefjes die zijn medegevangenen aan Wouter meegaven, moesten zo snel mogelijk worden bezorgd. Al de volgende dag ging Wouter terug naar Putten om daar zijn fiets op te halen bij het huis van de familie Tijssen. Samen met Gerda fietste Wouter vervolgens naar de verschillende adressen, waar zij de briefjes afgaven aan dankbare familieleden. Van hen kreeg het tweetal uit dank spek, brood, tarwe en aardappelen mee. Met twee tassen vol voedsel fietste Wouter tenslotte terug naar Amsterdam. Gerda bleef in Putten.

Kamp Amersfoort

De eerder gearresteerde en in Kamp Amersfoort opgesloten auteur Theun de Vries ontfermde zich over Henriët. De Vries, die na zijn verhuizing in 1937 naar Amsterdam Henriët had leren kennen, zorgde er voor dat de ondervoede Henriët wat extra te eten kreeg. Henk werd in barak X ondergebracht.

Eind december 1944 schreef Henriët vanuit Polizeiliches Durchgangslager Amersfoort op twee kleine notitieblaadjes uit een agenda het volgende briefje aan Tonia: Dag lief mens, het is zoals je merkt niet erg best met onze tocht verlopen. Wij waren even bij de petroleumvrouw aangegaan, omdat ik nog wat dacht te kunnen ruilen en daar is iets gepasseerd. Plotseling huiszoeking enz., dus wij moesten mee. Wout ook. Ik hoop dat jullie het nu zonder mij kunnen stellen. Vraag in ieder geval het geld van Verduin, dan aan Jet van Eyk, en vraag vooral of Hoogendijk je helpen wil en Kees. Het spijt mij ontzettend dat ik nu niet meer op voedsel uit kan gaan.

Laat Wout naar Roel en Stien gaan en blijven. Misschien een bij Hilda. Laat ook een boodschap in Laren brengen.

Ik vind het jammer nu alles zo moeilijk wordt dat ik er niet bij ben om de levensmiddelen op pijn te houden. Ik geloof niet dat ik vrij kom, want ieder wordt aan het werk gezet in Amersfoort of de IJssel. Nu lieveling, ik eindig maar, ik weet toch verder niet dan goeds voor jullie allemaal. De behandeling is hier goed. Mocht jullie een oplossing weten te vinden in enkele dagen om wat schoon ondergoed te sturen en mijn winterjas waarin de voering tabak op een handige manier verstopten. Alles wat hier gebracht wordt aan voedsel en toiletartikelen mag de gevangene hebben. Probeer ook een schetsboek maar ik weet niet of dat lukt. Ook handdoek en zeep enz. Nu moeder. Kees moet je maar bij alles helpen en verder veel geluk met je verjaardag. Ik rol er verder wel door, omhelsd van Henk.'

In een brief aan Tonia toont hij zijn menselijkheid. Hij schrijft haar hoe na een ontvluchting de andere gevangenen op handen en voeten uren in de sneeuw hebben moeten kruipen. Als hij aan deze gevolgen denkt, wil hij niet bevrijd worden. Frans de kok zorgde ervoor dat Henriët papier en potlood kreeg, waardoor hij snel kon gaan tekenen. Frans, die voor niemand bang was, liet zichzelf als eerste portretteren en ging met het portret naar het SS-kamp. Henriët heeft na het portret van Frans nog veel andere portretten gemaakt. Van zowel gevangenen, als Duitsers. Door het tekenen bloeide Henriët helemaal op en genoot hij een zekere vrijheid. Hij moest wel op appél komen, maar kon verder gaan en staan waar hij wilde. Soms werd hij in het SS-kamp geroepen om daar een Duitser of een liefje van een van hen te tekenen, maar dat werd hem door de overige gevangenen niet kwalijk genomen. Overleven was het enige wat gold. Er is geprobeerd Henriët te bevrijden uit Kamp Amersfoort. In eerste instantie wilde Arie Jansma Henriët met valse papieren, een vervalst *Entlassungsschein* uit het kamp krijgen. Tijdens de voorbereidingen werd echter duidelijk dat Henk al naar elders was getransporteerd.

In een brief schrijft Ger Gerrits aan Theun de Vries: [...] 'Beste Theun de Vries, Jouw persoon is voor mij onverbrekenlijk verbonden met de herinnering aan Henk Henriët. Toen wij de ontvluchting uit het kamp voorbereidden en ik er met Jaap Bot over sprak, gaf hij te kennen dat de partij steun (C.P.N.) zou geven mits ook jij bevrijd zou worden. Het begon met brieven binnen te smokkelen en je kent het verloop. Helaas is het met Henk toen mis gegaan, maar met jou hebben we een rijke buit uit de klauwen van het tuig weten te redden. Hoe rijk hebben wij kunnen merken na de oorlog. De ophitsende ontplooiing van je kunstenaarsschap en de buitengewone productiviteit. Ik wens je heel hartelijk geluk met de hoogste onderscheiding op literair gebied in Nederland (de PC-Hooftprijs 1962). Je zult nooit ridder in de Orde van Oranje Nassau worden. Maar voor ons ben je de ridder zonder vrees of blaam. Die niet een bloederig zwaard hanteert, maar de pen en het woord als wapen weet te gebruiken. Onomkoopbaar, zoals uit het weerwoord aan de minister bleek. Wij hebben genoten. Ik wens je gezondheid en een lang strijdbaar leven toe.

De concepttekst van de brief is niet gedateerd en duidelijk ondertekend, maar is naar de volle overtuiging van de heer Henk Walst – neef van en eigenaar/beheerder van het familiearchief Ger Gerrits - door Ger Gerrits geschreven.

Op 2 februari 1945 werd Henriët vanuit Amersfoort naar Duitsland gedeporteerd. Henriët kwam in het concentratiekamp Neuengamme bij Hamburg terecht. Het lag in een van de somberste en droefgeestigste

streken van Duitsland, in het ongezonde moerasland langs de Elbe, ten zuidwesten van Hamburg. Een plek waar niets dan eindeloze en grauwe eentonigheid heerste. Medegevangenen in dit kamp, met wie hij tot het laatst toe zijn brood deelde, waren vol lof over zijn zorgzame vriendschap. Zelfs hier, in het voorportaal van de dood, heeft hij al of niet gedwongen tekeningen gemaakt, waaronder portretten van zowel gevangenen, als Duitsers. Volgens kenners waren de in het kamp gemaakte portretten de beste. Helaas zijn er veel verloren gegaan.

De ondergang van de Cap Arcona

Op 20 april 1945 was het Engelse leger het kamp zo dicht genaderd, dat de nazi's het niet langer veilig oordeelende gevangenen daar te laten. Besloten werd hen af te voeren naar Lübeck. Daar aangekomen werden ze binnen de boorden van de "Cap Arcona", een gewezen luxe passagiersschip, en in de ruimen van de vrachtschepen de "Athen" en de "Tielbeck" samengeperst, die in de Lübeckse baai voor anker lagen. De bedoeling was deze politieke gevangenen naar het neutrale Zweden te transporteren om ze daar vrij te laten. In de bocht van Lübeck lagen ook veel andere Duitse schepen, die troepen en materiaal naar elders moesten overbrengen. Nadat het grootste deel van deze schepen in de nacht van 2 op 3 mei 1945 was vertrokken, werden ze verder op hun route aangevallen door Engelse vliegtuigen en voor een groot deel vernietigd. De drie gevangenschepen waren achtergebleven op de plek waar zij eerder waren afgemeerd. Toen boven het vasteland grote rookkolommen opstegen, wat duidde op de nadering van Engelse tankcolonnen, besloten de gevangenen op de schepen een opstand te organiseren, de Duitse SS-bewaking te vernietigen en daarna met de bevrijders contact te leggen.

Spoedig vielen de eerste bommen naast de "Cap Arcona" in zee, direct gevolgd door salvo's van de boordwapens. Aan boord van het passagiersschip speelden zich onbeschrijfbare tonelen af. Een van de overlevenden was de latere directeur van het Nederlandse Rode Kruis, Hans van Ketwich Verschuur. Om half drie in de middag zag Van Ketwich Verschuur door de patrijspoort van zijn hut opnieuw een eskader aankomen. Even later vielen de eerste bommen voor de boeg van zijn schip in het water. "Weg hier", riep hij tegen zijn hutgenoten. Omdat hij bij de Stoomvaart Maatschappij Nederland had gewerkt, wist hij uit ervaring hoe schepen waren ingedeeld. Die kennis kwam hem toen goed van pas. Zo snel hij kon, klom hij naar het bovendek.

Toen het volgende eskader overkwam, troffen de bommen het schip midscheeps. Er brak brand uit en het schip helde onmiddellijk zwaar over. Mensen en meubilair schoven naar de railing. Van Ketwich Verschuur zag de paniek, meubilair werd overboord gesmeten om als reddingsvlot te dienen, mensen sprongen overboord, waarvan er velen werden getroffen en gedood door het vallende meubilair, anderen verdronken in het ijsskoude water. De chaos was onbeschrijfelijk. Bommen vielen, scherven en brokstukken vlogen in het rond, er werd geschoten. Ook de "Thielbeck" werd getroffen, kapseisde en zonk onmiddellijk. Alle achtentwintighonderd mensen die aan boord waren kwamen om.

Van Ketwich Verschuur wist ondertussen de brug van het schip te bereiken, vandaar sprong hij op het ijzeren voordek, waarbij hij een voet beschadigde. Hij kroop door het 'kluisgat' en liet zich vervolgens langs de ketting zakken en in het water vallen, ver weg van de wanhopige tonelen aan de zijkant van het schip. Zo snel hij kon zwom hij weg van de "Cap Arcona", waarop nog steeds duizenden voor hun leven vochten. Er voeren twee 'Schnellboten' van de Kriegsmarine rond om bemanningsleden en bewakers op te vissen. Ondertussen schoten zij niet alleen op de overvliegende eskaders, maar ook op de in het water drijvende gevangenen. Alleen drenkelingen die het geroep van de Duitse bemanning van de *Schnellboten* in het Duits beantwoordden, werden aan boord genomen. Zo ging dat ook met Van Ketwich Verschuur. Toen een van de boten in zijn buurt kwam, riep Hans in het Duits een matroos aan, die hem vervolgens uit het water viste en aan boord nam. De Cap Arcona maakte nu ook flink slagzij. Mensen zochten een plek op de naar bovengekeerde zijwand. Daar zaten ze niet lang: door de brand die in het schip woedde, werd het dek warm, hun enige uitweg was het ijsskoude water.

De overlevenden werden aan land gebracht, waar zij door auto's van de marine werden opgehaald en naar Neustadt overgebracht en werden daar ontvangen door Engelsen, die kort tevoren in deze plaats waren aangekomen. Zo gebeurde dat ook Van Ketwich Verschuur. Hans kreeg onmiddellijk warme kleding en dat ging heel simpel. Een Duitse marineofficier moest zijn warme spullen afgeven tot en met zijn lange bontjas, die ten overvloede met schapenbont was gevoerd. De man was op weg naar het Oostfront. Ongeveer vierhonderd mensen van de Cap Arcona werden uit het water gehaald. De schatting is dat tussen de acht- en tienduizend gevangenen zijn omgekomen, waaronder vele Hollanders. De Neustadter Bucht werd een groot massagraf. De lijken die aanspoelden of uit het water werden opgevist, zijn begraven op het 'Cap Arcona kerkhof' in Neustadt.

Van Ketwich Verschuur heeft nog vergeefs gezocht naar kameraden. In het marinehospitaal werd zijn voet gegipt; als herinnering krijgt hij een grijze deken mee waarop *Kriegsmarine* staat. Tot de dag dat hij en zijn vrienden de beschikking kregen over een auto, maakte Hans zich verdienstelijk als tolk. Op weg naar huis, moesten ze bij het passeren van de grens bij Enschede de auto achterlaten. Op 8 mei 1945 kwam hij aan in Nijmegen. Een afschuwelijke reis van twee jaar en negen maanden is ten einde. Wanneer hij jaren nadien met een bevriende Engelse luchtvaartattaché over zijn ervaringen praat, hoort deze hem aan, zwijgt even en zegt dan: "I am the wingcommander that bombed your ship."

Uit verklaringen van Engelse commandanten bleek dat kon worden vastgesteld dat de "Cap Arcona", een groot nieuw passagiersschip van 28.000 ton, toebehorend aan de Hamburg-Amerikalijn, was aangezien voor een troepentransportschip dat van de eerder gesignaleerde concentratie schepen deel uitmaakte. Deze mening werd nog eens versterkt doordat de Duitsers met hun afweergeschut het vuur op de vliegtuigen beantwoordden. Aan boord bevonden zich omstreeks 8000 gevangenen. De opvarenden van de "Athen", die kort voor de aanval naar binnen waren gevaren, konden met 2000 man geheel worden gered. Van de beide andere schepen, die na elkaar in de golven verdwenen, bedroeg het aantal geredden niet meer dan 500 personen.

Ger Gerrits heeft nog met overlevenden van deze ramp gesproken en ook zij waren onder de indruk van het barmhartig optreden van Henriët. Ook hier deelde hij elke kruimel brood en gaf hij zijn muts aan een zieke kameraad die er geen had.

Middels een op 28 februari 1948 gedateerde brief van het Informatiebureau van het Nederlandse Rode Kruis, maakte de plaatsvervangende directeur van het Nederlandse Rode Kruis, J. van de Vosse, aan mevrouw G.A. Henriët-Sluyter, (Alexanderstraat 2 hs, Amsterdam), bekend dat: 'tot mijn leedwezen rust op mij de plicht u mede te deen, zij het wellicht ten overvloede, dat bij mijn Bureau volgens getuigenverklaringen van de Heer J.H. van Bork, Da Costakade 91 II te Amsterdam en de Heer H.P.J. van Ketwich Verschuur, Directeur Generaal van het Nederlandse Rode Kruis, het officiële overlijdensbericht is binnengekomen van Hendricus Antonius Henriët. Geboren op 12 juli 1903 te Amsterdam. Het verscheiden heeft plaatsgevonden op 3 mei 1945 bij de scheepsramp van de "Cap Arcona" in de Lübeckerbocht.

Tonia's café

Tonia Sluyter-Henriët kwam in 1945 even berooid de oorlog uit als ze die was ingegaan. Via een vriend bij het militair gezag kreeg ze de kans een café te beginnen. Het was het in beslag genomen en gesloten voormalige NSB-café "het Stadslucht" aan de Reguliersdwarstraat 103. Met hulp van de bij haar ondergedoken jongen Herman Swalef wist ze het per 21 september 1945 geopende etablissement in korte tijd zeer populair te maken. Onbekend is wie het café omdoopte in "Het Nutteloos Verzet" en wat die naamgeving symboliseerde, maar in de wandeling werd de kroeg gewoon Tonia genoemd.

Tonia werd in de nazomer een trendy gelegenheid, een woord dat toen nog niet bestond. Behalve dat het een nieuwe uitgaansgelegenheid was, droeg ook de bekende naam van Tonia aan het succes bij. Maar bovenal was het Tonia zelf die er garant voor stond dat het iedere avond feest was. Iedereen had de grootste lol bij Tonia, het leven was weer begonnen! Tonia was er voor de sfeer en de conversatie. Ander werk had ze de pest aan. Om de vaat liep ze heen, de kas opmaken deed ze niet, ze had niet eens een portemonnee. Inkopen deed ze evenmin en de bestellingen werden door Swalef opgenomen en rondgebracht. Er werd met mate gedronken, de schaarste was nog enorm. Meestal werd er maar één borreltje geschonken en bleef het verder bij bier en limonade. Voor een luttel bedrag serveerde Tonia zelfs een glas water. Koffiesurrogaat werd geschonken in kopjes die de klanten zelf van thuis meenamen, aardewerk was evenmin voorhanden.

Op alle muren waren met houtskool, zwart of wit krijgt niet onvakkundige tekeningen aangebracht: beesten, wangedrochten, moffen, maar alles zo wild en terloops dat de sigarettenrook voldoende scheen om de scheppingen weer uit te wissen. Op de leestafel lagen progressieve bladen zoals de Vrije Katheder, waar Tonia in adverteerde. Tonia werd niet alleen de stamkroeg van kunstenaars en mensen als Jan de Cler, later bekend om het lied Hup Holland Hup, beeldhouwer Huib van Lith, de piepjonge schilder Jan Sierhuis, de schrijvers Theun de Vries en Kees Kelk, de ontwerper Jan Bons en zijn vrouw Noor Dekker, maar ook van studenten, van jongeren die allemaal links en vol verwachting waren.

Na sluitingstijd zetten de beste vrienden het feest voort in de woning boven de zaak. Hennie, Leen en Suze herinneren zich nog hoe ze 's nachts pannenkoeken bakten. Uiteindelijk werd het café gesloten om redenen die door elkaar heen lopen. Bij een controle zouden agenten door beschonken klanten zijn lastiggevalen in hun taakuitoefening en ook zou de zaak bezocht zijn door elkaar kussende mannen... In zijn roman

Bevrijdingsfeest schrijft Simon Vestdijk dat de 'tegennatuurlijke ontucht' aanleiding was tot sluiting van de zaak. Ook Tonia noemde dat later als oorzaak en sommige bezoekers herinneren zich dat nog net zo. Hoe dan ook, Tonia werd door op 30 oktober 1945 ontslagen door de Stichting tot Beheer van Horecabedrijven. Het roemruchte café heeft slechts twee maanden bestaan. Later vond Tonia werk als kostuummaakster in de Stadsschouwburg, waarna ze al vrij snel een verzetspensioen zou krijgen.

Hoe het afliep met Gerard Sluyter

Na een levenlang geploeterd te hebben als kunstschilder, werd hij na afloop van de oorlog geconfronteerd met twee jonge kunstenaars van toen. De ene die bij toen hem thuis over de vloer kwam, was een type die graag interessant zat te doen, doorlopend op papiertjes zat te krabbelen en een oogje had op zijn dochter Sylvia: Lambertus Zwaanswijk, ofwel de dichter Lucebert. De andere was een plat pratende Dapperbuurter die vertelde dat hij schilder was. Net als Gerard, maar dan anders. Hij pleurde gewoon wat verf op een doek en ging op een dag gewoon met Gerards tien jaar jongere dochter Tonia naar Parijs: Karel Appel. Na daarover aan de beeldhouwer Karel Kneulman advies te hebben gevraagd, begon Appel in 1947 met beeldhouwen. Tijdgenoten van Appel noemden diens producten echter geen beeldhouwwerken. Appel verzamelde allerlei afval, sloopte zelfs de houten luiken van zijn ramen en de haak van de hijsbalk van zijn zolderkamer. Van dat hout, een bezemsteel en een stofzuigerslang maakte hij het werk *Drift op Zolder*. Met rode en zwarte verf bracht hij de vorm van een hoofd en ogen aan. In deze periode leefde Appel samen met Tony Sluyter.

Over dit werk zou Lucebert in zijn bundel uit 1974 schrijven:

*tussen ladingen zakspiegeltjes zeepbellen
bakpoeder
kurken schuimspaan en parapluus krijgt messen
speelgoedautoos tuinsproeier pijpewissers
newtonringen
akademische busten geprepareerde darmen
limonaderietjes
ontlok je aan het leven al de elkaar omarmende
en elkaar verscheurende kleuren*

Het succes van de twee jonge liederen, die binnen de kortste keren exposeerden in het Stedelijk Museum en exposities hadden over heel de wereld, was wrang voor Gerard. Hij had zelf zijn leven lang geploeterd en gevochten voor erkenning, maar zo'n bekendheid nimmer verworven. Ondanks dit gegeven bleef Gerard z'n hele leven doorgaan zoals hij dat altijd al deed.

Eerbetoon aan Henk Henriët

In 1946 vond er in het Stedelijk Museum te Amsterdam een tentoonstelling plaats van het werk van Henriët. De expositie werd op 17 mei geopend door zijn vriend Ger Gerrits die een zeer bewogen toespraak hield. In de Jordaan op de hoek van de Marnixstraat en de Westerstraat staat het beeld *Volksvrouw*, waarvoor zijn vrouw Tonia heeft geposeerd. Een jonge vrouw met de armen over elkaar geslagen - het haar kort op het voorhoofd en van achteren tot op de schouders - tot heuphoogte in brons, gekleed in een jurk met korte mouwen en een ronde, liggende kraag. Ook werd er in Amsterdam-West ter herinnering aan Henriët een straat naar hem genoemd. Dat gebeurde op 3 mei 1991 met de onthulling van een nieuw straatnaambord met daarop de naam van de kunstenaar.

Op 6 december 2006 werden aan zowel Henk Henriët, als Nel de Boer postuum de Yad Vashem-onderscheiding toegekend. Tijdens de plechtigheid namen de aanvragers van de onderscheiding - Adrienne en Marius Henriët - de kinderen van Nel de Boer en Henk Henriët, de decoratie in ontvangst.

Yad Vashem. *De tekst is er een die voorkomt in het bijbelboek Jesaja, hoofdstuk 56 vers 5 en betekent: "Ik zal u binnen Mijn muren een naam geven en een plaats." Nadat in 1946, ook in Jeruzalem, een klein groepje vrijwilligers de aanzet had gegeven, is in 1953, vijf jaar na de stichting van de staat, in het Israëliëse parlement - de Knesset - een wet aangenomen die inhield dat een onafhankelijk werkend nationaal onderzoek instituut zou moeten worden opgericht. De taak die dit centrum kreeg toebedeeld, hield in: de herinnering aan de Shoa (Holocaust) levend te houden, de slachtoffers van die ramp te herdenken en bovendien de gehele catastrofe te documenteren en archiveren. De aldus geaccumuleerde kennis diende toegankelijk te zijn en moest worden gebruikt om de mensheid en met name de jeugd op de hoogte te brengen van de details van deze grote*

ramp, met het oogmerk duidelijk te maken dat een dergelijk onheil het mensdom nooit meer zou mogen overkomen. Het educatieve element is dan ook een van de belangrijkste pijlers van Yad Vashem. Behalve herdenken, archiveren en lesgeven aan studenten over de gehele wereld, heeft Yad Vashem nog een uiterst belangrijke opdracht: het eren van niet-Joden die in de periode 1939-1945 belangeloos en dikwijls met gevaar voor eigen leven, Joden hebben gered. Hun wordt in een indrukwekkende ceremonie de titel RECHTVAARDIGE ONDER DE VOLKEN verleend, de hoogste onderscheiding die de staat Israël kent. In totaal is deze ere-titel aan ruim 11.000 mensen verleend, waaronder aan ongeveer 4.200 mensen in ons land. Naast het uitgebreide Yad Vashem complex in Jeruzalem, zijn in een groot aantal landen, waaronder Nederland, Vrienden organisaties actief die tot doel hebben fondsen voor Yad Vashem te werven en het instituut in het buitenland anderszins bij te staan. Een van de taken van onze Nederlandse stichting is het assisteren van de Israëlsche ambassade bij het voorbereiden, organiseren en uitvoeren van bovengenoemde plechtigheden. (tekst J.H. Levy)

Tentoonstelling Henk Henriët

Enkele jaren nadat in 1946 bij de uitgeverij Republiek der Letteren van Henk Henriët een levensbeschrijving verscheen van de hand van Theun de Vries met een inleiding van prof.dr J. Q. van Regteren Altena, werd er in een van de weinige huizen die de architect/kunstenaar Karel de Bazel in Arnhem bouwde een tentoonstelling gehouden van werk van Henk Henriët. Door vrienden was een grote en fraaie collectie tekeningen, aangevuld met enig plastiek, bijeengebracht. De opening van de expositie werd ingeleid door A. M. Hammermacher. Henk Henriët typeerde hij als een van de vruchtbaarste werkers die de moderne Nederlandse kunst heeft gekend; hij was een persoonlijk en groot talent en zijn ontijdige dood heeft ons beroofd van een der begaafde Nederlandse tekenaars uit de laatste halve eeuw. Henriët heeft waarschijnlijk dit einde voorvoeld, want er bestaat in zijn nalatenschap een tekening, waarop hij zichzelf heeft uitgebeeld, zwevend boven het water, waarvoor hij een panische angst koesterde. Aan de aanbeveling die Hammermacher destijds deed, om het geheel van zijn werk niet te laten versnipperen en waar mogelijk bijeen brengen, is gehoor gegeven. De volgende musea hebben werk van Henriët in huis of zijn daarover in onderhandeling: het Museum voor Moderne Kunst te Arnhem, het Joods Historisch Museum, het Museum Beelden aan Zee te Scheveningen, het Teyler Museum te Haarlem, het Rijksmuseum te Amsterdam en het Toneelmuseum te Amsterdam. Het leven van Henriët en de ontwikkeling van zijn talent is dan wel veel te vroeg afgebroken, maar zijn oeuvre blijft zo met zorg en overzichtelijk in stand.

Zijn nakomelingen verging het als de meesten. Iedereen waaierde uit en leefde met zijn of haar eigen besognes voort. Maar waar en met wie dat ook was, de eigen en gezamenlijke jeugdervaringen hebben ieders leven gedragen, voortgestuwd en vormgegeven. Zoals dat gaat met alle kinderen voorbij de jaren van hun jeugd.

© oktober 2007 Karel Kreuning

Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort
Loes van Overeemlaan 19
NL-3832 RZ LEUSDEN
T +31(0)33 – 4613129
Info@kampamersfoort.nl
website: www.kampamersfoort.nl

Geraadpleegde literatuur, artikelen en andere bronnen:

Theun de Vries, Het werk van Henriët, Uitgeverij Republiek der Letteren Amsterdam, 1946; Kunstenaars op de Noordwest Veluwe 1880-1980, K. Roodenburg; Voetsporen door de tijd, Theun de Vries, Meulenhof Amsterdam, 1984 ISBN 90 290 19417

Familiearchieven van de families Henriët en Sluyter, Jansma, Gerrits e.a.; Gemeentearchief van Abcoude, Amsterdam, Putten; Historische Verenigingen van Blaricum, Putten en Abcoude

Artikelen: Een vergeten kunstenaar door Arnie Broere, Boekenpost 69, jaargang 12, januari-februari 2004; NRC dagblad, Cultureel Supplement (388) 15 april 1977 door Adriaan Venema; Slechts 'den Torso van een Oeuvre' Bart Middelburg, Het Parool, 2 mei 1995; Het Nutteloos Verzet, over de affaire Louis van Gasteren jr. en zijn werk gedurende 1940-'45 ten bate van de Kultuurkamer en de dood van kunstenaar en verzetsman Henk Henriët, Paroolverslaggever Bart Middelburg. Bron HP/DE TIJD 11-10-1991; Toespraak (d.d.17-5-1946) door Ger Gerrits ter gelegenheid van de herdenkingstentoonstelling in het Stedelijk Museum te Amsterdam van Henk Henriët; Een familie verhaal uit de hongerwinter, Ursula den Tex, Vrij Nederland 9 mei 1987; Kunst tegen de nazi's, Het Parool (PLUS) 31-1-1996 door Paul Ardussen; Het Parool, 7 maart 1995, Paul Ardussen; Bewogen Verleden. Kalender 1995, Uitgave Stichting 1940-'45; Putten 1940-1945, Kroniek van Klaas Friso; De Waarheid, Volksblad voor Nederland 2 juni 1945; Wilhelm Lange: Cap Arcona Das Tragische Ende der KZ-Haftlingsflotte am 3 mei 1945. (Stadt Neustadt in Holstein, 1992